

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2021

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων: **α.** Οργανισμός (1914)

β. Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας (1919)

γ. Συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις ιστορικές πληροφορίες που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

α. Με τη Γαλλική Επανάσταση και τους Ναπολεόντειους πολέμους, ευνοήθηκε ιδιαίτερα η ελληνική ναυτιλία.

β. Ο Δ. Υψηλάντης θέλησε να επιβάλει έναν δικό του «Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου», για να συγκεντρώσει τη στρατιωτική και την πολιτική εξουσία.

γ. Η ικανοποίηση των αιτημάτων των απομάχων του πολέμου ήταν η μόνη σαφής διεκδίκηση στο πλαίσιο του προγράμματος του γαλλικού κόμματος.

δ. Ο Ι. Κωλέττης, ως αρχηγός του αγγλικού κόμματος, επέβαλε το 1846/1847 ένα είδος κοινοβουλευτικής δικτατορίας.

ε. Με το Σύνταγμα του 1927 εγκαθιδρύθηκε το πολίτευμα της βασιλευομένης δημοκρατίας στην Ελλάδα.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Να παρουσιάσετε τις συνθήκες διαμόρφωσης της νομισματικής πολιτικής των φιλοβασιλικών κυβερνήσεων από τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 έως τη Μικρασιατική καταστροφή.

Μονάδες 12

ΘΕΜΑ Β2

α. Ποια ήταν τα αίτια της καθυστέρησης της ανάπτυξης του εργατικούκινήματος στην Ελλάδα έως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων; (μονάδες 9)

β. Πώς διαμορφώθηκε το ελληνικό εργατικό κίνημα, κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου; (μονάδες 4)

Μονάδες 13

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

α. τους όρους και τον χαρακτήρα της Σύμβασης της Λοζάνης για

την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (30-01-1923).
(μονάδες 13)

β. τους λόγους, για τους οποίους ο Ε. Βενιζέλος αποδέχθηκε τη συγκεκριμένη Σύμβαση.
(μονάδες 12)
Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Στις 30 Ιανουαρίου 1923, στη Λωζάννη, η Ελλάδα και η Τουρκία υπέγραψαν τη συνθήκη που προέβλεπε την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών ανάμεσα στις δύο χώρες. [...] Το κριτήριο για μια τέτοια ανταλλαγή υπήρξε η θρησκεία. Τουρκόφωνοι ελληνορθόδοξοι και ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι βρέθηκαν, παρά τη θέλησή τους, σε χώρες που ήταν ξένες στα ήθη και στη γλώσσα τους. Το σχέδιο σήμαινε ότι 585.000 μουσουλμάνοι θα ανταλλάσσονταν με 1.300.000 χριστιανούς ορθοδόξους.

[...] Ο Βενιζέλος παραδέχτηκε τα ακόλουθα σε μια δήλωση που έκανε σε μια επιτροπή προσφύγων το 1929 : «Στην ουσία [η ελληνοτουρκική σύμβαση της Λωζάννης] δεν συνίσταται σε μια συμφωνία για την ανταλλαγή ελληνικών και μουσουλμανικών πληθυσμών και των περιουσιακών τους στοιχείων, αλλά κυρίως σε μια συμφωνία προβλέπουσα την απέλαση του μουσουλμανικού πληθυσμού από την Ελλάδα μετά την εκδίωξη των Ελλήνων από την Τουρκία. Αυτό συνέβη στην πραγματικότητα». Θάνος Μ. Βερέμης και Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, *Νεότερη Ελλάδα: Μία Ιστορία από το 1821* (μετάφραση: Διονύσης Χουρμούλης), Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015, σσ. 196-197.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Όσο για τον Βενιζέλο, είναι φανερό ότι αποδεχόταν την ιδέα της ανταλλαγής πληθυσμών, πρώτα εθελοντικής (το 1914 με την Τουρκία και το 1919 με τη Βουλγαρία) και τελικά υποχρεωτικής (το 1923 με την Τουρκία) μόνο για να αποτρέψει μία έκβαση ακόμη πιο βλαπτική για τα ελληνικά συμφέροντα: τη *μονομερή* απογύμνωση και εκδίωξη ή εξόντωση ελληνικών πληθυσμών.

Ειδικά το φθινόπωρο του 1922, η Ελλάδα ήταν εκείνη που είχε άμεση ανάγκη μιάς συμφωνημένης υποχρεωτικής ανταλλαγής. Όχι η Τουρκία. Κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, οι ελληνικοί πληθυσμοί είχαν ήδη εγκαταλείψει το έδαφός της και η ίδια απέκλειε την επιστροφή τους. Μπορούσε να υπολογίζει ότι θα ακολουθούσαν και οι υπόλοιποι. Αντίθετα, στην Ελλάδα παρέμενε σχεδόν μισό εκατομμύριο Τούρκων. Χωρίς συμφωνία υποχρεωτικής ανταλλαγής, ήταν αδύνατο να εκδιωχθούν ώστε να χρησιμεύουν οι ακίνητες περιουσίες τους για την αποκατάσταση μεγάλου μέρους των Ελλήνων προσφύγων από την Τουρκία (όπως έγινε τελικά).

Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος, *Μετά το 1922 : Η παράταση του Διχασμού*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2017, σσ. 132-133.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Στις 13 Οκτωβρίου [1922], [...] ο Βενιζέλος είχε τηλεγραφήσει στον Φρίτζχοφ Νάνσεν, ειδικά εντεταλμένο επίτροπο της Κοινωνίας των Εθνών για την παροχή αρωγής στους πρόσφυγες:

«Ο υπουργός των Εσωτερικών της κυβερνήσεως της Άγκυρας δήλωσε, πριν από 15 μέρες, ότι οι Τούρκοι έχουν αποφασίσει να μην ανεχθούν στο εξής την παρουσία των Ελλήνων στα οθωμανικά εδάφη · θα προτείνει λοιπόν στην προσεχή συνδιάσκεψη την υποχρεωτική

προσφυγή στην ανταλλαγή των πληθυσμών, ελληνικού και τουρκικού. Η προσέγγιση του χειμώνα θα καταστήσει την επίλυση του προβλήματος της κατοικίας των προσφύγων δυσχερέστερη ακόμη και από εκείνη του ανεφοδιασμού τους. Λαμβάνω το θάρρος να σας παρακαλέσω επίμονα να προβήτε στη λήψη κάθε αναγκαίου μέτρου προκειμένου να επιτευχθεί η έναρξη της μετακινήσεως των πληθυσμών πριν από την υπογραφή της ειρήνης...».

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική, 1900 - 1945*, Εστία, Αθήνα 2005, σσ. 175-176.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

α. στο πρόβλημα των τσιφλικιών, που δημιουργήθηκε με την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος (1881).

(μονάδες 10)

β. στη στάση που τήρησαν οι ελληνικές κυβερνήσεις απέναντι στο πρόβλημα αυτό από το 1881 έως και το 1907.

(μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Στην περίοδο 1881 -1895 εμφανίσθηκε στο προσκήνιο της ελληνικής κοινωνίας το πρόβλημα μιάς μεγάλης γαιοκτησίας με κέντρο τις νέο- απελευθερωμένες περιοχές της Θεσσαλίας και της Άρτας. Ως τότε το ελληνικό κράτος είχε καταπολεμήσει με συνέπεια κάθε προσπάθεια για τη συγκρότηση μεγάλης γαιοκτησίας. Όμοια είχε καταπολεμήσει τον κολλητικό τρόπο καλλιέργειας του εδάφους και είχε ευνοήσει τη μικρή ιδιοκτησία και την οικογενειακή παραγωγή. [...] Με την κυβέρνηση ωστόσο Τρικούπη ήταν η πρώτη φορά που το κράτος εμφανίσθηκε να ευνοεί τη συγκρότηση μιάς μεγάλης γαιοκτησίας. Η αιτία της μεταβολής αυτής πρέπει να αναζητηθεί σε ένα εξαιρετικό γεγονός: δικαιούχοι των τσιφλικικών δικαιωμάτων στη Θεσσαλία - Άρτα δεν ήταν πια οι επαρχιακοί προύχοντες και κοτζαμπάσηδες, αλλά οι Έλληνες χρηματιστές της διασποράς. [...] Ο Τρικούπης υποχρεώθηκε να καλύψει πλήρως την επιχείρηση των πλούσιων ομογενών για την τσιφλικοποίηση της Θεσσαλίας, τόσο από νομική και δικαστική άποψη, όσο και από άποψη οικονομικής πολιτικής. Το βασικό επιχείρημα που έπεισε τον Τρικούπη να ακολουθήσει αυτή την πολιτική ήταν η ιδιότητα των νέων αγοραστών των κτημάτων.

Κωνσταντίνος Βεργόπουλος, «Ο ανανεωμένος εθνισμός», στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, τόμος ΙΔ', σσ. 69-70.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο Δηλιγιάννης, αντίθετα, αμέσως μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας είχε καταθέσει νομοσχέδια για τη χορήγηση γης στους αγρότες, για τη δημιουργία ταμείων αγροτικής πίστης και για τη ρύθμιση της σχέσης μεταξύ τσιφλικάδων και αγροτών, τα οποία όμως προσέκρουαν στην αντίσταση των μεγαλογαιοκτημόνων και των Τρικούπικών.

Gunnar Hering, *Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, 1821 - 1936* (μετάφραση: Θόδωρος Παρασκευόπουλος), ΜΙΕΤ, Αθήνα 2004, τόμος Α', σ. 604.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Η συντηρητική κυβέρνηση Θεοτόκη, ψηφίζοντας το νόμο ΒΧΗ (9 Ιουλίου του 1899) «Περί εξώσεως δυστροπώντων ενοικιαστών», παραχώρησε στους τσιφλικούχους ένα ισχυρό εργαλείο πειθάρχησης των κολίγων. Η συνεχής, όμως, όξυνση των κοινωνικών συγκρούσεων και η ενίσχυση της θέσης των κολίγων και των υποστηρικτών τους ώθησε την επόμενη κυβέρνηση Θεοτόκη να καταθέσει, το 1906, ένα νέο νομοσχέδιο που περιόριζε και πάλι ουσιωδώς τα δικαιώματα των κολίγων. Παρά ταύτα, και αυτή η συμβιβαστική λύση συνάντησε την αντίδραση των γαιοκτημόνων και εγκαταλείφθηκε.

Σωκράτης Δ. Πετμεζάς, «Αγροτική οικονομία : Τα όρια του μοντέλου αγροτικής ανάπτυξης του 19 ου αιώνα», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20 ου αιώνα: Όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας , 1900 - 1940* , Εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σ. 214.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α

A1.

α) «Οργανισμός»: Τον Ιούλιο του 1914 ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη «Οργανισμός», με σκοπό την άμεση περίθαλψη και στη συνέχεια την εγκατάσταση των προσφύγων σε εγκαταλελειμμένα τούρκικα και βουλγαρικά χωριά της Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας. Παρεχόταν συσσίτιο, προσωρινή στέγη και ιατρική περίθαλψη, μέχρι οι πρόσφυγες να βρουν εργασία ή να αποκτήσουν γεωργικό κλήρο. (Σχολικό Βιβλίο σελίδες 140-141)

β) «Σύμφωνο Περί Αμοιβαίας Μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας»: Το σύμφωνο αυτό ήταν συνημμένο στη συνθήκη του Νεϊγύ (Νοέμβριος 1919) και προέβλεπε την αναχώρηση 50.000 Βουλγάρων από την Ελλάδα στη Βουλγαρία και περίπου 30.000 Ελλήνων από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα, ενώ 20.000 ακόμη Έλληνες είχαν μεταναστεύσει πριν από την υπογραφή της Συνθήκης. (Σχολικό Βιβλίο σελίδα 140)

γ) «Συνθήκη Σεβρών»: Στις 28 Ιουλίου- 10 Αυγούστου 1920 υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, η οποία μεταξύ άλλων όριζε πως η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Ύστερα από την περίοδο αυτή θα μπορούσαν οι κάτοικοι με δημοψήφισμα να αποφασίσουν την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα. Η συνθήκη αποτέλεσε τη μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας και δικαίωσε την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των βαλκανικών πολέμων γίνεται με την υπογραφή της συνθήκης «η Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών». (Σχολικό Βιβλίο σελίδες 144 και 96)

A2.

α: Σωστό

β: Σωστό

γ: Σωστό

δ: Λάθος

ε: Λάθος

ΘΕΜΑ Β

B1. Το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε τις εκλογές και την εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα που έσπευσαν να επαναφέρουν τον ανεπιθύμητο στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνο. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος και έτσι, ένα σημαντικό τμήμα της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρουσμα. Επιπλέον, από το 1918 και μετά, ο κρατικός ισολογισμός έκλεινε με παθητικό, ενώ ταυτόχρονα η παρουσία στη Μικρά Ασία εξελίχθηκε σε σκληρό και δαπανηρό πόλεμο. Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβει σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της. (Σχολικό Βιβλίο σελίδες 50-51)

B2.

α) Οι διαφορές του αγροτικού προβλήματος στην Ελλάδα, σε σχέση με γειτονικές ή άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οφείλονταν στις ιστορικές ιδιομορφίες της ελληνικής ανάπτυξης. Το ίδιο ισχύει και για το εργατικό κίνημα. Στο τέλος του 19ου αιώνα συναντάμε στην Ελλάδα σοσιαλιστικές ομάδες και εργατικές ομαδοποιήσεις. Η πολιτική και κοινωνική τους επιρροή ήταν σαφώς μικρότερη από εκείνη που άσκησαν αντίστοιχα κινήματα σε βιομηχανικές χώρες της Δύσης αλλά και σε βαλκανικές (π.χ. Βουλγαρία). Η απουσία μεγάλων σύγχρονων βιομηχανικών μονάδων οδήγησε σ' αυτήν την καθυστέρηση από κοινού με άλλους παράγοντες. Στα μεγάλα δημόσια έργα της περιόδου, σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού προερχόταν από το εξωτερικό (στη διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου εργάστηκαν πολλοί Ιταλοί) ή ήταν πρόσκαιρης, βραχύχρονης απασχόλησης. Πιο σταθερό εργατικό δυναμικό δούλεψε στις μεταλλευτικές επιχειρήσεις, όπου και εκδηλώθηκαν οι πρώτες καθαρά εργατικές εξεγέρσεις (Λαύριο, 1896). Στον ιδεολογικό τομέα η επικράτηση της Μεγάλης Ιδέας εμπόδιζε την ανάπτυξη και διάδοση ιδεολογιών με κοινωνικό και ταξικό περιεχόμενο. Η κατάσταση αυτή κράτησε ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων. (Σχολικό Βιβλίο σελίδα 46)

β) Στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, οι πιέσεις που δέχτηκε η ελληνική κοινωνία, η εμπλοκή της σε διεθνείς υποθέσεις και ο αντίκτυπος της ρωσικής επανάστασης οδήγησαν το εργατικό και το σοσιαλιστικό κίνημα σε ταχύτατη ωρίμανση. Προς το τέλος του πολέμου ιδρύθηκε η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) που συμπεριέλαβε κλαδικά και τοπικά σωματεία, και το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα της Ελλάδος (ΣΕΚΕ), που λίγο αργότερα προσχώρησε στην Τρίτη Κομμουνιστική Διεθνή και μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος. (Σχολικό Βιβλίο σελίδες 46-47)

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ

Γ1.

α) Σχολικό Βιβλίο Ενότητα 3, σελίδα 143: «Στις 24 Ιουλίου... επίμαχων περιοχών» σελίδα 151 και τελευταία παράγραφος σελίδα 152

Στις 24 Ιουλίου 1923 υπογράφηκε η Συνθήκη ειρήνης της Λοζάνης. Έξι μήνες πριν, στις 30 Ιανουαρίου 1923, είχε υπογραφεί η ελληνοτουρκική Σύμβαση, η οποία ρύθμιζε την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Προβλεπόταν η υποχρεωτική ανταλλαγή μεταξύ των Ελλήνων ορθόδοξων κατοίκων της Τουρκίας και των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας.

Επισημαίνεται ότι κριτήριο της ανταλλαγής πληθυσμών ήταν η θρησκεία με αποτέλεσμα να βρεθούν πληθυσμοί σε ξένες χώρες ως προς τα ήθη και τη γλώσσα τους αντίθετα προς την θέλησή τους, π.χ. οι τουρκόφωνοι ελληνορθόδοξοι και οι ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι. (Κείμενο Α)

Αυτή θα ίσχυε τόσο γι' αυτούς που παρέμεναν στις εστίες τους, όσο και για εκείνους που είχαν ήδη καταφύγει στην ομόθρησκη χώρα. Μάλιστα, η ανταλλαγή ίσχυσε αναδρομικά για όλες τις μετακινήσεις που έγιναν από τη μέρα που κηρύχθηκε ο Α' Βαλκανικός πόλεμος (18 Οκτωβρίου 1912). Από την ανταλλαγή αυτή εξαιρέθηκαν οι Έλληνες ορθόδοξοι της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου και οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.

Οι ανταλλάξιμοι, σύμφωνα με τη σύμβαση ανταλλαγής:

- θα απέβαλαν την παλιά ιθαγένεια και θα αποκτούσαν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία θα εγκαθίσταντο,
- είχαν δικαίωμα να μεταφέρουν την κινητή περιουσία τους,
- είχαν δικαίωμα να πάρουν από το κράτος στο οποίο μετανάστευαν ως αποζημίωση περιουσία ίσης αξίας με την ακίνητη περιουσία που εγκατέλειπαν φεύγοντας,
- θα διευκολύνονταν στη μετακίνηση τους από τη Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής.

Η συμφωνία αυτή για ανταλλαγή πληθυσμών διέφερε από τις προηγούμενες. Καθιέρωνε για πρώτη φορά τη μαζική μετακίνηση πληθυσμών και είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα, ενώ οι μέχρι τότε συμφωνίες προέβλεπαν εθελοντική μετανάστευση κατοίκων κάποιων επίμαχων περιοχών.

Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης ιδρύθηκε η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξιμών.

β) Σχολικό Βιβλίο σελίδες 151-152: «Η πραγματικότητα... Κοινωνία των Εθνών»

Η πραγματικότητα, όμως είχε διαμορφωθεί μετά την έξοδο χιλιάδων Ελλήνων από τις πατρογονικές εστίες τους και την άρνηση της Τουρκίας να δεχτεί την επιστροφή τους, ανάγκασε την ελληνική αντιπροσωπεία να συμφωνήσει (Κείμενο Β: «Κατά το μεγαλύτερο... απέκλειε την επιστροφή τους.»)

Εξάλλου η υπογραφή της Σύμβασης υποβοηθούσε τις βλέψεις των ηγετών των δύο χωρών (Βενιζέλου και Κεμάλ) για τη διασφάλιση και αναγνώριση των συνόρων τους, την επίτευξη ομοιογένειας και την απρόσκοπτη ενασχόληση με την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη.

Η εικόνα που προκύπτει από τα παραθέματα αποκαλύπτει τις προθέσεις του Βενιζέλου που τον ανάγκασε ως επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας στην Λοζάνη να συμφωνήσει στην υπογραφή της Σύμβασης. Ο Βενιζέλος παραδέχεται σε επιτροπή προσφύγων το 1929 ότι ο σκοπός του ήταν να πετύχει κυρίως την απέλαση του μουσουλμανικού πληθυσμού από την Ελλάδα, αφού η Τουρκία είχε ήδη εκδιώξει τον ελληνικό πληθυσμό από τα εδάφη της. (Κείμενο Α). Γίνεται εμφανής η πρόθεση του Βενιζέλου για δρομολόγηση μιας ανταλλαγής πληθυσμών ήδη από την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1914, εθελούσια ανταλλαγή με την Τουρκία), καθώς και στο τέλος αυτού (1919 με την Βουλγαρία) πριν την οριστική διενέργεια υποχρεωτικής ανταλλαγής το 1923 με την Τουρκία.

Ο στόχος της εξωτερικής του πολιτικής ήταν η ικανοποίηση των εθνικών συμφερόντων, καθώς από τις δύο χώρες η Ελλάδα ήταν εκείνη που είχε επιτακτική ανάγκη για ανταλλαγή πληθυσμών. Η Τουρκία είχε ήδη απογυμνώσει τα εδάφη της από το ελληνικό στοιχείο, είτε εκδιώκοντας είτε εξοντώνοντάς το, ενώ αντίθετα στην Ελλάδα παρέμεναν μισό εκατομμύριο Τούρκοι και, εάν δεν υπέγραφε συμφωνία ανταλλαγής, δεν θα είχε διαπραγματευτική δύναμη ούτε να τους εκδιώξει, ώστε να ομογενοποιηθεί εθνικά, ούτε να οικειοποιηθεί τις μουσουλμανικές περιουσίες στην Ελλάδα για να τις χρησιμοποιήσει για την αποκατάσταση των Ελλήνων ανταλλαζίμων. (Κείμενο Β)

Σύμφωνη ήταν και η Κοινωνία των Εθνών. Επιβεβαιώνεται η επαφή του Βενιζέλου ήδη από το φθινόπωρο του 1922 με εκπρόσωπο της Κοινωνίας των Εθνών, ώστε να συνδράμει στο έργο της αποκατάστασης των Ελλήνων προσφύγων που είχαν εκδιωχθεί από την Τουρκία, ενόψει του επερχόμενου χειμώνα που θα αναδείκνυε έντονα το πρόβλημα της στέγασης και του επισιτισμού τους. Τονίζεται ακόμη η ανάγκη να δρομολογηθεί η μετακίνηση του πληθυσμού πριν υπογραφεί η Συνθήκη Ειρήνης τον Ιούλιο του 1923. (Κείμενο Γ)

ΘΕΜΑ Δ

Δ1.

α) Σχολικό Βιβλίο σελίδα 42: «Η διεύρυνση... ελλείψεις», σελίδα 43

(Προαιρετική Εισαγωγή) Στον ελληνικό χώρο, το πρόβλημα της έγγειας ιδιοκτησίας δεν γνώρισε τις εντάσεις που παρατηρήθηκαν σε άλλα ευρωπαϊκά ή βαλκανικά κράτη.

Αργότερα όμως, η διεύρυνση του ελληνικού κράτους με τα Επτάνησα (1864), την Άρτα και τη Θεσσαλία (1881) έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της μεγάλης ιδιοκτησίας. Τα «τσιφλίκια» της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού οι οποίοι, πέρα από το γεγονός ότι διατήρησαν τον αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων, άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή του σιταριού. Επιδίωξαν δηλαδή την επιβολή υψηλών δασμών στο εισαγόμενο από τη Ρωσία σιτάρι, ώστε να μπορούν να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο, προκαλώντας μάλιστα μερικές φορές και τεχνητές ελλείψεις.

Επιβεβαιώνεται ότι το πρόβλημα της μεγάλης εγγείου ιδιοκτησίας εμφανίζεται στον ελλαδικό χώρο με την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας και της Άρτας το 1881, με την οποία ανετράπη οριστικά η πάγια έως τότε γεωργική πολιτική του ελληνικού κράτους κατά της μεγάλης γαιοκτησίας και υπέρ της μικρής,

οικογενειακής ιδιοκτησίας. (Κείμενο Α)

β) Σχολικό Βιβλίο σελίδα 81: « Στα εδάφη της Θεσσαλίας... θέσης τους» και σελίδα 43: «Οι πρακτικές... ακτήμονες.»

Στα εδάφη της Θεσσαλίας, στα οποία κυριαρχούσε η μεγάλη ιδιοκτησία, οι τρικουπικοί υποστήριζαν τους μεγαλογαιοκτήμονες, ενώ οι δηλιγιαννικοί προσπάθησαν, χωρίς τελικά να

το κατορθώσουν, να χορηγήσουν γη στους αγρότες και έλαβαν κάποια μέτρα για τη βελτίωση της θέσης τους.

Αναφορικά με την στάση των ελληνικών κυβερνήσεων απέναντι στο πρόβλημα της μεγάλης γαιοκτησίας, το Κείμενο Α επιβεβαιώνει ότι η κυβέρνηση Τρικούπη, που ανέλαβε την ίδια χρονική στιγμή τη διακυβέρνηση του κράτους με την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας, έθεσε υπό την προστασία της τα «τσιφλικικά δικαιώματα» των Ελλήνων ομογενών που αγόρασαν τα τσιφλίκια της Θεσσαλίας στο πλαίσιο του εκσυγχρονιστικού της προγράμματος με στόχο την παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις . Αιτία της μεταστροφής της στάσης του ελληνικού κράτους ήταν φυσικά η προσδοκία για επενδύσεις από την πλευρά του τυχοδιωκτικού χρηματιστικού κεφαλαίου των Ελλήνων ομογενών.

Αντίθετα, οι δηλιγιαννικοί, όπως προαναφέρθηκε, προσπάθησαν- ανεπιτυχώς- να λάβουν ευνοϊκά μέτρα υπέρ των κολίγων (νομοσχέδια χορήγησης γης, δημιουργίας αγροτικών τραπεζών, ρύθμισης σχέσεων τσιφλικάδων και αγροτών).

Οι πρακτικές αυτές δημιούργησαν εντάσεις και οδήγησαν στην ψήφιση νόμων το 1907, οι οποίοι επέτρεπαν στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση να απαλλοτριώνει μεγάλες ιδιοκτησίες, ώστε να μπορεί να τις διανέμει σε ακτήμονες. Η εφαρμογή τους αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση.

Το παράθεμα Γ συμπληρώνει την ιστορική αφήγηση, πληροφορώντας μας για την ενδοτική πολιτική της κυβέρνησης Θεοτόκη απέναντι στους τσιφλικάδες (ψήφιση νόμου «Περί εξώσεως δυστροπούντων ενοικιαστών»), αλλά και για τις κοινωνικές εντάσεις που προκάλεσε. Ωστόσο, το 1906 ξαναπροώθησε νομοσχέδιο που περιόριζε τα δικαιώματα των κολίγων, προκαλώντας και πάλι τις αντιδράσεις των μεγαλογαιοκτημόνων.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Τα θέματα των Πανελλαδικών Εξετάσεων της Ιστορίας Προσανατολισμού, όπως κάθε χρόνο, δεν πρέπει να προβληματίσαν τους επαρκώς προετοιμασμένους υποψηφίους που μελετούν διεξοδικά την εξεταστέα ύλη. Ωστόσο, δεν καλύπτουν το σύνολό της, αφού εμφανέστατα εστιάζουν στο πρώτο και τρίτο κεφάλαιο. Χαρακτηρίζονται από σαφήνεια ως προς τη διατύπωσή τους, αν και υπήρχαν θέματα που έχρηζαν μιας προσεκτικότερης ανάγνωσης για την κατανόησή τους π.χ. θέματα Β1 και Δ1(β)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γιαννακόπουλος Αν., Κατράκη Μ., Ντρίζος Αγγ., Σπυροπούλου Κ.